

УДК 811.111:81'33:81'367

В. В. Жуковська,

кандидат філологічних наук, доцент

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

victoriazhukovska@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4622-4435

НАСКІЛЬКИ "НЕЗАЛЕЖНА" АБСОЛЮТНА КОНСТРУКЦІЯ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: КОРПУСНОБАЗОВАНИЙ АНАЛІЗ

У фокусі уваги знаходиться питання наявності / відсутності референційних зв'язків (корелювання) між неаугментованою абсолютною конструкцією та матричним реченням у сучасній англійській мові. На основі репрезентативної вибірки з корпусу англійської мови BYU-BNC переглядається традиційний підхід до абсолютної конструкції як "незалежної" структури, що не має зв'язку з рештою речення. Аналіз референційних відносин між абсолютною конструкцією та матричним реченням встановив, що випадки корелювання (повної та часткової) суттєво переважають над випадками відсутності корелювання. Отримані результати дозволяють припустити, що у сучасній англійській мові неаугментовані абсолютні конструкції компенсують відсутність синтаксичного зв'язку з матричним реченням тіснішими семантичними відношеннями, які проявляються у вигляді експліцитно вираженої повної або часткової корелювання.

Ключові слова: неаугментована абсолютна конструкція, матричне речення, референційний зв'язок, корелювання, лінгвістичний корпус.

Постановка проблеми. Об'єктом цієї розвідки є абсолютна конструкція сучасної англійської мови. Конструкція є нефінітною структурою вторинної предикації, що має бінарну структуру [NP XP] та складається з іменної групи (NP), що виступає в якості вторинного суб'єкта, і з предикативної групи (XP) з неособовою формою дієслова (дієприкметником I, дієприкметником II, інфінітивом) чи недієслівною частиною мови (іменниковою, прикметниковою, прислівниковою чи прийменниковою групою) – в якості вторинного предикату. Зазвичай у реченні конструкція виконує загальну синтаксичну функцію підрядного обставинного речення. У сучасній англійській мові вирізняють аугментовані (*augmented*), які вводяться граматицізованими прийменниками (переважно *with* та *without*), та неаугментовані (*unaugmented*) абсолютні конструкції. Наприклад:

(1) [M *The American boy looked away*], [AK [NP *his cheeks*] [XP *burning suddenly*]] [BYU-BNC-BYU, FU8].

(2) [M *The Coroner was in his early forties, a gaunt, greying man*], [AK *with* [NP *thick spectacles*] [XP *perched at the very end of his nose*]] [BYU-BNC, CES].

До найприкметніших рис абсолютної конструкції (далі АК) як нефінітної структури відносять наявність у ній власного суб'єкту, що відрізняється від суб'єкту матричного речення, та відсутність граматичного зв'язку з матричним реченням, її незалежність.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Англійська абсолютна конструкція неодноразово ставала предметом дослідження у роботах представників різних лінгвістичних напрямів у синхронії та діяхронії (Stump (1985), Holland (1986), König, Auwera (1990), Попович (1990), Степанян (1997), Серкіна (2000), Ісакова (2003), Dewey, Syed (2009), Gunnarson (2009), Bruno (2011), Timofeeva (2011), Rupell (2013), van de Pol, Petré (2015) та ін.). Незважаючи на достатньо ґрунтовне висвітлення ідіосинкратичних ознак англійської абсолютної конструкції, сучасні спостереження над функціонуванням цієї структури ставлять під сумнів деякі усталені в традиційній граматиці властивості конструкції, зокрема її незалежність від матричного речення, що проявляється у відсутності повної інтеграції конструкції у синтаксичну структуру речення.

Запропоноване дослідження має на меті довести, що між АК та матричним реченням відзначається різна ступінь референційної "прив'язаності", а конструкція є включеною до складу речення, виступаючи його невід'ємною частиною. **Матеріалом** роботи слугує вибірка одного з типів конструкції – неаугментованої абсолютної конструкції з дієприкметником I [AC [Subj noun, pronoun] [Pred_{Participle} I]] з корпусу BYU-BNC [1], загальним обсягом 3164 приклади. Цей корпус є філологічно компетентним ресурсом, який репрезентативно представляє мікрокосм сучасного британського варіанту англійської мови у всій його повноті, а не лише окремих його частин, тому результати отримані на його основі можна екстраполювати на всю мову. Оскільки досліджувана конструкція має чітку синтаксичну будову [AC [Subj noun, pronoun] [Pred_{Participle} I]], а корпус BNC-BYU оснащений корпусним менеджером, що дозволяє здійснювати пошук за граматичними категоріями, було задано параметри відбору усіх варіантів вираження суб'єктного компонента конструкції з врахуванням розташування конструкції відносно матричного речення (початковий, медіальний і фінальний).

Виклад основного матеріалу. У традиційному трактуванні термін "абсолютний" (від латинського *absolutum*) означає "вільний", "відділений", "непов'язаний" [2: 155], "що знаходиться поза синтаксичним зв'язком" [3: 126]. Вважається, що конструкція є "абсолютною", тому що вона не має зв'язку з рештою речення [4: 1120]; є відокремленим членом речення, що примикає до інших членів, але не залежить від них в аспекті керування [5: 346]; між суб'єктом АК та суб'єктом матричного речення відсутня кореференція [6: 1259], а їх формальна або логічна неідентичність є необхідною умовою для виокремлення АК як окремого класу синтаксичних структур. Однак, сьогодні це твердження потребує переосмислення і деяких уточнень. Зокрема, А. Руппель стверджує, що термін "абсолютний" є доволі оманливим в аспекті розуміння граматичної природи абсолютних конструкцій, адже у своєму загальному значенні "не пов'язані, граматично незалежні від решти речення" абсолютні конструкції є не більш абсолютними і синтаксично непов'язаними, аніж багато інших обставин часу чи місця [7: 6]. На думку В. Ярцевої, "незалежність" абсолютної дієприкметникової конструкції пояснюється не відсутністю синтаксичного зв'язку з матричним реченням, оскільки такий зв'язок все одно наявний, а тим, що абсолютний дієприкметниковий зворот має у своєму складі суб'єкт, який відмінний від суб'єкта головного складу речення. Саме цим незалежні (абсолютні) звороти відрізняються від "залежних" [8: 162].

Ми також обстоюємо думку, що "абсолютність" абсолютної конструкції не означає "відірваність" чи відсутність будь-якого зв'язку з матричним реченням. Навпаки, у більшості випадків існує певна референційна співвіднесеність між денотатами АК та денотатами конститuentів матричного речення, чи навіть конститuentів оточуючого лінгвістичного контексту [9: 91]. Зважаючи на визначення референційних відношень як відношень тотожності / відмінності референтів двох і більше мовних висловлень, у нашому дослідженні на позначення відношень тотожності референтів двох висловлень використовуємо термін "кореференція" [10].

Проаналізувавши отриману вибірку в аспекті наявності / відсутності кореференції між абсолютною конструкцією та матричним реченням, до складу якого вона входить, нами було виявлено, що конструкція може мати логічний / семантичний зв'язок з усією пропозицією матричного речення або з будь-яким конститuentом в його межах, переважно такий зв'язок спостерігається між суб'єктом АК та суб'єктом матричного речення. Наприклад:

(1) *He looked at each of them, his eyes coming to rest on Rain* [BYU-BNC, GV2].

Крім того, у досліджуваному матеріалі зафіксовано випадки, коли підмет АК кореферентний з додатком, предикативом, присудком матричного речення чи навіть з іншим підрядним реченням чи іншою АК у складі речення, наприклад:

(2) *Richard recalled looking across at his wife, her face glowing from the wine she'd drunk, her manner relaxed* [BYU-BNC, C8A].

(3) *Graham noticed the fear on the girl's face as she crouched against the wall, her eyes flickering nervously around her* [BYU-BNC, ECK].

(4) *It was Jake who stared now, his face going still with horror* [BYU-BNC, F99].

(5) *The good doctor threw back his head and laughed merrily, the sound echoing strangely in that dark, forbidding hall* [BYU-BNC, HU0].

(6) *So I was surprised when at last she started to draw me, her hand moving lightly over the page once more, her eyes flickering with some interest at last* [BYU-BNC, C8E].

Залежно від ступеня кореференції між підметом АК і конститuentом матричного речення вирізняємо три типи відносин між ними: 1) відсутність кореференції; 2) часткова кореференція; 3) повна кореференція [9: 92].

Відсутність кореференції спостерігається, коли підмет АК є повністю непов'язаним з жодним конститuentом матричного речення. До цієї групи відносимо АК з підметом вираженими *it* та *there*, а також підмети таких ідіоматичних виразів як *all being well*, *weather permitting*, *permission granted*.

Часткова кореференція спостерігається у випадках, коли суб'єкт АК знаходяться у меронімічних (частина-ціле) відношеннях до конститuenta матричного речення, особливо суб'єкта.

Повна кореференція присутня у випадках, коли підмет АК є тотожним з певним конститuentом матричного речення. Виходячи з цього можливо побудувати певну шкалу "прив'язаності" АК до матричного речення, на одному кінці якої знаходяться випадки з повною кореференцією між підметом АК та елементом матричного речення, а на іншому – повна відсутність кореференції (див. Рис. 1):

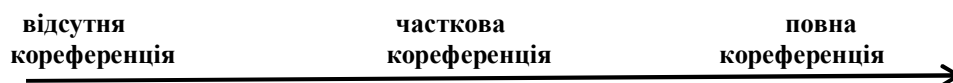


Рис. 1. Типи кореференції між абсолютною конструкцією та матричним реченням

Кількісний розподіл типів кореферентного зв'язку між АК та матричним реченням у досліджуваній вибірці надано на Рис. 2:

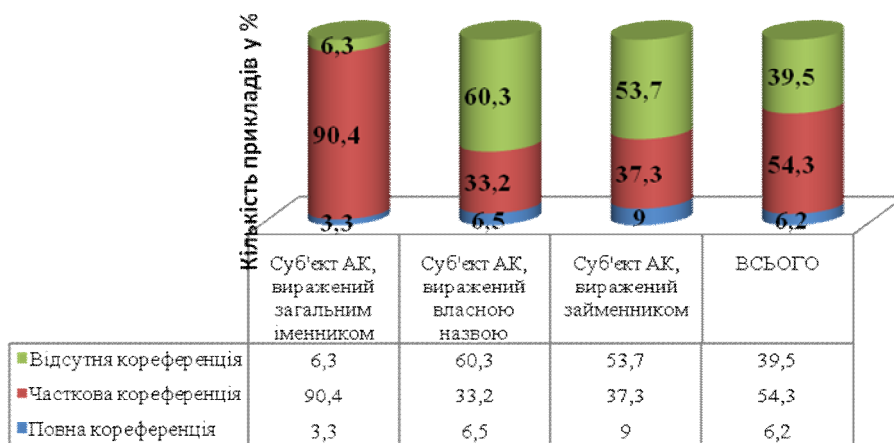


Рис. 2. Типи кореференції між абсолютною конструкцією та матричним реченням у відсотковому співвідношенні

З даних Рис. 2 видно, що відсутність кореференції як підтвердження "незалежності" конструкції спостерігається лише у 39,5 % проаналізованих прикладів з корпусу. Залежно від типу суб'єкту АК відсутність будь-якого зв'язку з матричним реченням проявляється по різному: найбільше прикладів зареєстровано з АК, в яких суб'єкт виражений власними назвами – 60,3 %, потім суб'єктами вираженими займенниками – 53,7 % і найменше загальними назвами – 6,3 %. Саме у випадку із суб'єктами вираженими власними назвами (імена та прізвища осіб, назви міст, компаній, спортивних команд і т. ін.) яскраво проявляється відмінність між суб'єктом матричного речення і суб'єктом абсолютної конструкції, наприклад:

(7) *Wriggling free, she walked on towards the back door, **Feargal following her every step*** [BYU-BNC, HGY].

(8) *By the end of the fifteenth century, sugar was a large export, **Flanders being the biggest market*** [BYU-BNC, CA7].

Відсутність кореференції у випадку з підметами вираженими займенниками пояснюється високою кількістю у здійсненій вибірці сталих виразів із безособовим *it* (179 випадків) та вказівним *this* (190 випадків), що переважно вживаються з дієприкметником *being*. Наприклад:

(9) ***This being the case**, summer weekends are not the best time to visit* [BYU-BNC, CHK].

(10) *Many of the leaders knew the castle fairy well, **it being a Bruce seat*** [BYU-BNC, CD8].

Щодо підметів АК, виражених загальними іменниками, то відсутність кореференції між ними та конститuentом матричного речення є найменшою. Серед цієї групи є багато клішованих виразів, наприклад:

(11) ***Life being what it is**, unfortunately, our desires inevitably conflict, especially since we are social beings as well as individuals (Richards invokes Bentham here), and thus have to consider the needs of others as well as our own* [BYU-BNC, H8V].

(12) *The book is, as the title suggests, about using the sketchbook, **the emphasis being on information gathering and aesthetic presentation*** [BYU-BNC, CN4].

Отже, відсутність кореференції між АК та матричним реченням наявна, проте не превалює у здійсненій вибірці. Разом з тим, проведений кількісний аналіз свідчить, що випадків повної кореференції між АК і матричним реченням ще менше і становлять лише 6,2 % від загальної кількості досліджуваних прикладів.

Повна кореференція спостерігається, коли конститuent матричного речення і суб'єкт АК 1) тотожні (повторюють один одного), 2) синонімічні (мають певною мірою схожі значення), 3) подібні (мають різні значення, але ідентичні за референцією). Наприклад:

(13) *If this is so, then the random sequence can evolve into the optimal one in as few as 100 steps, each **step being driven by natural selection*** [BYU-BNC, AE7].

(14) ***Lay-outs and stands** will cover the hall area of the centre, many of the **displays being new to Alton*** [BYU-BNC, C88].

(15) *I figured that I didn't have much of a chance to be the best player in **the US, the country being so big*** [BYU-BNC, G2C].

Отже, отримані результати свідчать, що повна кореференція є нечастотним, проте не неможливим, типом зв'язку між АК та матричним реченням.

Найчисленнішим типом відносин між підметом АК та матричним реченням за нашими даними виявилися відношення часткової кореференції (54,3 %). Такий тип зв'язку визнається у тих випадках, коли підмет АК знаходиться у меронімічних (ціле-частина) відносинах з підметом матричного речення. Вирізняються меронімічні відносини трьох типів: 1) частина може бути функціональною / нефункціональною по відношенню до цілого; 2) частина може бути гомеометричною (подібною) / негомеометричною по відношенню до цілого; 3) частина може бути віддільною / невіддільною від цілого [11: 421]. Частина є *функціональною*, якщо, з огляду на її функцію, вона може бути переміщена у просторі або часі, наприклад, відношення *handle-cup*. Частина є *гомеометричною*, якщо вона одного виду з цілим, як, наприклад, відношення *slice-pie*. Частина є *віддільною*, якщо вона може бути відокремленою від цілого, наприклад, у відношеннях *handle-cup* частина є віддільною, а у відношеннях *steel-bike* частина є невіддільною.

Проведений аналіз показав, що між підметом АК та підметом матричного речення суттєво переважають два типи відношень: відношення "компонент – цілий об'єкт" ("частина цілого") та відношення "член – зібрання / сукупність" ("член цілого"). Зазначимо, що ці відносини певним чином схожі між собою, тому що позначають "ціле", що складається з "частин", проте у кожному випадку "ціле" і "частина" є різними. Так, матеріал нашого дослідження показує, що у відношеннях "частина цілого", "цілим" найчастіше виступає тіло людини/тварини у прототиповому розумінні, а у відношеннях "член цілого" "цілим" є група, команда, компанія. З одного боку, у першому випадку частини є невіддільними від цілого, а у другому випадку такі відносини неможливі. А з іншого боку, будучи індивідуальними "об'єктами", сутності у відносинах "член цілого" завжди дискретні, натомість сутності у відносинах "частина цілого" є притаманними частинами "об'єкту", наприклад:

(16) *Both coaching teams have something to prove, Cambridge being led by John Wilson, who was last year's Oxford chief coach* [BYU-BNC, АНС].

(17) *He smiled, his eyes glowing, and she shivered in anticipation* [BYU-BNC, Н8J].

Кількісний аналіз засвідчив, що часткова кореференція типу "компонент – цілий об'єкт" становить 28,6 % від загальної кількості аналізованих прикладів, а типу "член – зібрання / сукупність" – 25,7 %. Переважним чином кореференція типу "компонент – цілий об'єкт" проявляється між суб'єктом АК, вираженими загальною назвою, та суб'єктом матричного речення (82,8%), і практично відсутня у випадках, коли підмет АК, вираженим власною назвою (0,2 %) та займенником (0,3 %). Найбільше випадків кореференції типу "член – зібрання/сукупність" спостерігається між суб'єктом матричного речення та суб'єктом АК, що виражений займенником (37%), а найменше – підметами АК вираженими загальними назвами (7,7 %).

Часткова кореференція типу "компонент – цілий об'єкт" визнається нами, коли суб'єкт АК виражений загальним іменником, що позначає частину тіла, одягу, предмет особистого володіння, почуття, властивість референта суб'єкта матричного речення, до якого відноситься суб'єкт АК. У таких випадках експліцитно виражений суб'єкт абсолютної конструкції у більшості випадків знаходиться у відносинах "невіддільної власності" з суб'єктом матричного речення. Частина тіла живої людини або тварини природним чином "пов'язана" з тілом як цілісною, дискретною одиницею реальності. Але слід взяти до уваги, що такий зв'язок є присутнім і у випадку відчужуваних об'єктів, невеликого розміру відносно тіла і так чи інакше характеризують цю людину або тварину. До таких відчужуваних об'єктів можна віднести, наприклад, одяг або його окремі елементи, аксесуари, особисті речі і тому подібне. Крім того, "цілим" може бути не лише людина чи жива сутність, а й неживий об'єкт. Наприклад:

(18) *In Glasgow, for instance, miles of grey tenements dominated the skyline, their chimneys belching forth smoke and grime into the already polluted atmosphere* [BYU-BNC, BN3]

Отож, результати проведеного аналізу спростовують традиційну думку граматистів про відсутність зв'язку між абсолютною конструкцією та матричним реченням. Дані, отримані на основі аналізу репрезентативної вибірки із корпусу сучасної англійської мови BYU-BNC, переконливо свідчать, що випадки кореференції (повної та часткової) між конститuentом матричного речення та суб'єктом АК суттєво переважають над випадками з відсутністю кореференції, що свідчить проте, що АК є семантично/логічно пов'язані з матричним реченням. Таким чином, робимо висновок, що у сучасній англійській мові неаугментовані АК компенсують відсутність синтаксичного зв'язку з матричним реченням тіснішими семантичними відношеннями з ним, які проявляються у вигляді експліцитно вираженої повної або часткової кореференції.

Здійснене дослідження має **перспективи подальших досліджень**, які полягають у здійсненні подібного аналізу для аугментованих абсолютних конструкцій англійської мови з метою визначення типів кореференції між ними та матричним реченням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. British National Corpus (BYU-BNC) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://corpus.byu.edu/bnc/>.
2. Wheelock F. M. Wheelock's Latin (6th ed., revised) / F. M. Wheelock, R. A. LaFleur – New York : HarperCollins, 2005. – 511 p.

- Jespersen O. Analytic Syntax / O. Jespersen. – London : Allen&Unwin, 1937. – 170 p.
- Quirk, R. A Comprehensive Grammar of the English Language / R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, and J. Svartvik – London, New York : Longman, 1985. – 1773 p.
- Тронский И. М. Историческая грамматика латинского языка. Общинеоевропейское языковое состояние (вопросы реконструкции). – 2-е дополненное издание. / Отв. редактор Н. Н. Казенский – М. : Индрик, 2001. – 576 с.
- Visser F. Th. An Historical Syntax of the English Language / F. Th. Visser // Part II (2) Syntactical Units with One Verb – Leiden : E. J. Brill, 1972. – 1309 p.
- Ruppel A. Absolute Constructions in Early Indo-European / A. Ruppel – New York : Cambridge University Press, 2013. – 255 p.
- Ярцева В. Н. Исторический синтаксис английского языка / В. Н. Ярцева – Л. : Издательство института языкознания, 1961. – 306 с.
- Kortmann B. Free Adjuncts and Absolutes in English. Problems of Control and Interpretation / B. Kortmann – London : Routledge, 1991. – 253 p.
- Мамай Е. С. Явление референции в науке о тексте [Электронный ресурс] / Е. С. Мамай // Филология и литературоведение. – № 4. – 2013. – Режим доступа : <http://philology.snauka.ru/2013/04/466>.
- Winston M.E. A Taxonomy of Part-Whole Relations / M. E. Winston, R. Chaffin, D. Herrmann // Cognitive Science 11. – 1987 – P. 417–444.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

- British National Corpus (BYU-BNC) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://corpus.byu.edu/bnc/>.
- Wheelock F. M. Wheelock's Latin (6th ed., revised) / F. M. Wheelock, R. A. LaFleur – New York : HarperCollins, 2005. – 511 p.
- Jespersen O. Analytic Syntax / O. Jespersen. – London : Allen&Unwin, 1937. – 170 p.
- Quirk, R. A Comprehensive Grammar of the English Language / R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, and J. Svartvik – London, New York : Longman, 1985. – 1773 p.
- Тронский И. М. Историческая грамматика латинского языка. Общинеоевропейское языковое состояние (вопросы реконструкции) [A Historical Grammar of Latin. Common Indo-European Language Status (the Issues of Reconstruction)] / Отв. редактор Н. Н. Казенский. – 2-е дополненное издание. – М. : Индрик, 2001. – 576 с.
- Visser F. Th. An Historical Syntax of the English Language / F. Th. Visser // Part II (2) Syntactical Units with One Verb – Leiden : E. J. Brill, 1972. – 1309 p.
- Ruppel A. Absolute Constructions in Early Indo-European / A. Ruppel – New York : Cambridge University Press, 2013. – 255 p.
- Yartseva V. N. Istoricheskii sintaksis angliiskogo yazyka [English Historical Syntax] / V. N. Yartseva – L. : Izdatelstvo instituta yazykoznanii, 1961. – 306 s.
- Kortmann B. Free Adjuncts and Absolutes in English. Problems of Control and Interpretation / B. Kortmann – London : Routledge, 1991. – 253 p.
- Mamai Ye. S. Yavlenie referentsii v nauke o tekste [Reference Phenomenon in Text Science] [Elektronnyi resurs] / Ye. S. Mamai // Filologiya i literaturovedenie [Philology and Literary Studies]. – № 4. – 2013. – Rezhym dostupu : <http://philology.snauka.ru/2013/04/466>.
- Winston M.E. A Taxonomy of Part-Whole Relations / M. E. Winston, R. Chaffin, D. Herrmann // Cognitive Science 11. – 1987 – P. 417–444.

Жуковская В. В. Насколько "независима" абсолютная конструкция в современном английском языке: корпуснобазированный анализ.

В фокусе внимания находится вопрос наличия / отсутствия референции (корреференции) между неаугментированной абсолютной конструкцией и матричным предложением в современном английском языке. На основе репрезентативной выборки из корпуса английского языка BYU-BNC пересматривается традиционный подход к абсолютной конструкции как "независимой" структуре, которая не имеет связи с остальной частью предложения. Анализ отношений между абсолютной конструкцией и матричным предложением установил, что случаи корреференции (полной и частичной) существенно преобладают над случаями отсутствия корреференции. Полученные результаты позволяют предположить, что в современном английском языке неаугментированные абсолютные конструкции компенсируют отсутствие синтаксической связи с матричным предложением более тесными семантическими отношениями, которые проявляются в виде эксплицитно выраженной полной или частичной корреференции.

Ключевые слова: неаугментированная абсолютная конструкция, матричное предложение, референция, корреференция, лингвистический корпус.

Zhukovska V. V. "Absoluteness" of the Absolute Construction in Present-Day English: a Corpus-Based Analysis.

The article focuses on the question of presence / absence of referential relations (coreference) between the unaugmented absolute construction and its matrix clause in Present-day English. Based on a representative sample from the corpus of the English language BYU-BNC, the traditional approach to the absolute construction as an "independent" structure that has no connection with the rest of the sentence is reconsidered. The analysis of referential relations between the unaugmented absolute construction and its matrix clause has established that cases of coreference (full and partial) significantly outweigh the cases of absence of coreference. These findings indicate that the construction is semantically / logically related to its matrix clause. Furthermore, the obtained data show that meronymic (part-whole) relations prevail in the analysed sample. More precisely, the relations of the types "component - integral object" and "member - collection" are the most numerous. The obtained results suggest that in Present-day English unaugmented absolute constructions compensate lack of syntactic connection with the matrix clause with closer semantic relations, explicitly expressed by complete or partial coreference. In our further research on the issue we intend to carry out a similar analysis for the English augmented absolute constructions in order to determine prevailing types of coreference between them and the matrix clause.

Key words: *the unaugmented absolute construction, the matrix clause, reference links, coreference, the language corpus.*